

Verenigde vergadering van de Staten-Generaal in de Ridderzaal

Dinsdag 17 september 2002

Aanvang 13.00 uur

Voorzitter: Braks

De **voorzitter**: De Verenigde vergadering van de Staten-Generaal, als bedoeld in artikel 65 van de Grondwet, is geopend.

Er zijn berichten van verhindering ingekomen van de volgende leden:

Boorsma, wegens persoonlijke omstandigheden;

De Graaf, eveneens wegens persoonlijke omstandigheden;

Veling, wegens ziekte;

Zwerver en Koenders, wegens verblijf buitenslands;

Van Gent, Platvoet, Pormes en Vendrik om principiële redenen.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: Ik stel aan de orde de benoeming van een Commissie van in- en uitgeleide.

Het aantal leden van de Commissie van in- en uitgeleide wordt jaarlijks afgestemd op het aantal leden van het Koninklijk Huis dat Hare Majesteit de Koningin vergezelt.

De gezondheidstoestand van Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Claus der Nederlanden belet hem helaas, in deze Verenigde vergadering van de Staten-Generaal tegenwoordig te zijn. Hare Majesteit de Koningin zal wel vergezeld worden door de volgende leden van het Koninklijk Huis: de Prins van Oranje en Prinses Máxima, Prins Johan Friso, Prins Constantijn en Prinses Laurentien en Prinses Margriet en mr. Pieter van Vollenhoven.

Ik benoem tot leden van de Commissie die Hare Majesteit de Koningin en de overige leden van het Koninklijk Huis in- en uitgeleide zal doen:

De heer Weisglas (voorzitter), mevrouw B.M. de Vries, de heer Stevens, mevrouw Van den Broek-Laman Trip, mevrouw Giskes, de heer K.G. de Vries, de heer Van Ruiten, mevrouw Schoondergang-Horikx, de heer Rijpstra en de heer De Haan.

De binnenkomst van Hare Majesteit de Koningin zal worden aangekondigd door de plaatsvervangend griffier van de Tweede Kamer de heer Berck; hij begeleidt de Commissie van in- en uitgeleide. Na deze aankondiging zal het koperensemble, bestaande uit vijf leden van het Residentieorkest een korte fanfare, getiteld "Il discorso della Corona" (de troonrede) van de componist Jurriaan Andriessen, ten gehore brengen. Deze fanfare wordt dit jaar voor de negende maal op prinsjesdag in de Ridderzaal gespeeld.

Zoals gebruikelijk wordt een variatie op dit thema gecomponeerd door een andere componist, gespeeld gedurende het verblijf van Hare Majesteit de Koningin in de Koninginnekamer.

Vorig jaar heeft Leo Samama een variatie op deze fanfare genaamd Toccata Festiva gecomponeerd. Deze variatie is toen niet uitgevoerd in verband met de gebeurtenissen op 11 september en zal nu alsnog ten gehore worden gebracht.

Leo Samama werd in 1951 geboren en studeerde in Utrecht muziekwetenschappen en privé bij Rudolf Escher compositie. Hij was werkzaam als docent aan het

Utrechts Conservatorium en de Universiteit Utrecht en hij was bestuurslid en artistiek adviseur van het Koninklijk Concertgebouworkest. Sedert 1994 is hij artistiek coördinator van het Residentieorkest. Als musicoloog heeft hij vele publicaties op zijn naam staan waaronder het standaardwerk "70 jaar Nederlandse muziek, 1915-1985". Als componist heeft hij tal van werken geschreven, waarvan verscheidene over de gehele wereld worden uitgevoerd. In opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties schreef hij in 1998 "De Grondwet" voor kinderkoor en koperensemble ter gelegenheid van 150 jaar Grondwet van 1848.

Wij wachten nu de komst van Hare Majesteit de Koningin af.

Ik verzoek de leden van de Commissie van in- en uitgeleide, hun taak aan te vangen.

De **plaatsvervangend griffier van de Tweede Kamer**: De Koningin!

(muziek)

Hare Majesteit de Koningin, Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins van Oranje, Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Máxima der Nederlanden, Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Johan Friso der Nederlanden, Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Constantijn der Nederlanden, Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Laurentien der Nederlanden, Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margriet en mr. Pieter van Vollenhoven worden door de leden van de Commissie van in- en uitgeleide naar het troonpodium c.q. naar hun zitplaatsen begeleid. De leden van het Koninklijk Huis nemen

Koningin Beatrix leest de Troonrede voor

© Foto: ANP

plaats op de voor hen bestemde zetels.

Hare Majesteit de Koningin houdt hierna de volgende rede:

Leden van de Staten-Generaal,

In de afgelopen jaren leken wij in de Nederlandse samenleving te kunnen vertrouwen op een aantal zekerheden: een voortgaande groei van de economie en veiligheid tegen aanvallen van buitenaf. Het zijn

echter schijnzekerheden gebleken. De economische groei is vanaf het midden van vorig jaar bijna tot stilstand gekomen; de werkloosheid loopt weer op. En na de aanslagen van 11 september vorig jaar is het besef doorgedrongen dat veiligheid en stabiliteit in ons land en in de westerse wereld toch niet vanzelfsprekend zijn.

Tevens is duidelijk gebleken dat veel burgers een gevoel van onbehagen hebben over ontwikkelingen in onze samenleving: een toenemende

onveiligheid die als bedreigend wordt ervaren, een grote instroom en onvoldoende integratie van nieuwkomers, en achterblijvende kwaliteit onder meer in de zorg en in het onderwijs. Tegen deze achtergrond vonden de verkiezingen plaats en werd dit kabinet gevormd. Er is in de afgelopen decennia in Nederland veel bereikt. De regering ziet zich nu voor de zware taak geplaatst om het goede daarvan te behouden, en de onvolkomenheden die er zijn in alle duidelijkheid en met daadkracht aan te pakken. De teruglopende economische groei noopt tot een ingrijpend pakket maatregelen. Daarnaast wil de regering gehoor geven aan de indringende opdrachten die de kiezers haar hebben meegegeven: de veiligheid in ons land moet worden verhoogd, regels moeten worden nageleefd, integratie van minderheden moet worden versneld en de kwaliteit en organisatie van collectieve voorzieningen moeten verbeteren.

De regering realiseert zich terdege dat de kansen voor ons land op ontplooiing en welvaart voor een belangrijk deel ontstaan door samenwerking met andere landen. In het bijzonder geldt dit voor de verbondenheid van Nederland met de Europese Unie. Nederland stond aan de wieg van de Europese eenwording. De Europese Unie staat nu voor een nieuw tijdperk met de voorziene uitbreiding met nieuwe lidstaten en de hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. In de Conventie en vervolgens de Intergouvernementele conferentie zijn belangrijke vraagstukken aan de orde over de opzet van de Unie. De regering beseft dat deze ingrijpende veranderingen bij sommigen gemengde gevoelens oproepen. Het debat hierover zal zich daarom niet mogen beperken tot bestuurders en instituties. Een nieuw elan in het Europees bewustzijn van burgers is gewenst. Nederland zal het voorzitterschap van de Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa en van de Raad van Europa volgend jaar, en vervolgens van de Europese Unie benutten om burgers actief te informeren en hen bij dit debat te betrekken. De waarden waar de Europese Unie voor staat moeten helder zijn en in verdragen worden verankerd. Het afgelopen jaar werden de vrede en veiligheid steeds vaker bedreigd

door spanningen zowel binnen landen als tussen landen onderling. De regering wil alles doen wat in haar vermogen ligt om in internationaal verband bij te dragen aan het zoeken naar oplossingen. Bijzondere aandacht daarbij moet uitgaan naar de verontrustende ontwikkelingen in het Midden-Oosten.

Nederland hecht veel waarde aan de vitale relatie van Europa met de Verenigde Staten. De NAVO is daarin van essentiële betekenis. De Nederlandse defensieorganisatie levert daaraan naar vermogen een bijdrage. Onze militairen zetten zich in vredesoperaties op een prijzenswaardige wijze in. Gedenkend de slachtoffers die ruim een jaar geleden in de Verenigde Staten zijn gevallen bij de schokkende aanslagen gaat de strijd tegen het internationale terrorisme onverminderd voort. Ook ons land neemt daarin zijn verantwoordelijkheid. Nederland kent een grote traditie van internationale solidariteit. De zojuist gehouden bijeenkomst in Johannesburg over duurzame mondiale ontwikkeling onderstreept het belang van een integrale benadering van wereldwijde problemen. Voortbouwend op onze inzet voor deze conferentie zullen wij u dit jaar voorstellen voorleggen voor een samenhangende aanpak ter bevordering van duurzame ontwikkeling onder andere op het gebied van water en energie, en armoedebestrijding, in het bijzonder in Afrika. De band van het Koninkrijk schept verantwoordelijkheden voor ons eigen land, de Nederlandse Antillen en Aruba. Uit het oogpunt van evenwichtige verhoudingen hecht de regering zeer aan het huidige staatkundige verband van de Nederlandse Antillen. Het Statuut dient de basis te bieden voor een hechtere integratie in Koninkrijksverband.

Zolang de criminaliteit zo verontrustend hoog is, zal de regering in overleg met de Koninkrijkspartners haar financiële bijdrage aan de samenwerking met voorrang aanwenden voor versterking van de rechtshandhaving.

In reactie op de problemen in ons land wil de regering inhoud geven aan een nieuwe bestuurscultuur. Een cultuur waarin maatschappelijke problemen worden benoemd, afwegingen helder worden gemaakt, besluiten verantwoord en in het noodzakelijke tempo worden

genomen, en wetten worden nageleefd. De regering wil het debat over gedeelde waarden entameren. De normen in de samenleving dienen te worden versterkt. Burgers zijn de dragers van de maatschappij. Te vaak wordt naar de overheid gekeken om problemen en risico's in het dagelijks leven te voorkomen of weg te nemen. Maar tegelijkertijd wordt steeds minder geaccepteerd dat die overheid beperkingen oplegt aan mensen. Een nieuwe balans moet worden gezocht. De samenleving kan alleen functioneren als burgers zich willen afvragen wat zij voor elkaar kunnen doen, voordat zij de blik op de overheid richten. Daarbij geldt ook dat mensen zich alleen kunnen ontplooiën als de overheid hun ruimte geeft om zelf verantwoordelijkheid te nemen en eigen keuzes te maken. Uitgangspunten hierbij behoren te zijn: respect, verantwoordelijkheid en verantwoording. Dit betekent:

- respect voor elkaars levenssfeer, voor dragers van gezag en voor hen die zich inzetten voor de publieke zaak, maar ook van de overheid voor de burgers;
- verantwoordelijkheid van burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven om een wezenlijke bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de samenleving;
- verantwoording van overheid en instellingen over de wijze waarop zij hun taken vervullen en prestaties leveren.

Nederland kent een traditie die ruimte biedt aan de cultuur en de religie van mensen uit alle windstreken. Die waarde moet behouden blijven. De omvangrijke immigratie en de daaruit voortvloeiende problemen hebben de samenleving evenwel onder druk gezet. De regering zal daarom de integratie van allochtonen verder bevorderen, hetgeen van nieuwe Nederlanders vereist dat zij onze taal spreken, zich inleven in de Nederlandse identiteit en cultuur, en de wetten van onze rechtsstaat naleven. Van de betrokkenen mag worden gevraagd dat zij de inburgeringscursussen succesvol afronden. De integratie is verder gebaat bij een restrictiever toelatingsbeleid en bestrijding van illegaal verblijf. Mede daardoor zal ruimte worden geschapen om de reeds aanwezige nieuwe Nederlanders hun plaats in de maatschappij te laten vinden. Een goede integratie vergt een langdurige inzet en

wederzijdse aanpassing.

De grote problemen waarvoor de regering zich gesteld ziet, zijn niet op te lossen zonder de samenwerking met de maatschappelijke organisaties en sociale partners, die een bindend element in de samenleving vormen. Daarom is het nodig dat zij zich bewust zijn van hun verantwoordelijkheden. Omwille van de kwaliteit van de samenleving zullen zij ook nu het algemeen belang nadrukkelijk in het oog moeten blijven houden. Wanneer maatschappelijke organisaties en burgers hun verantwoordelijkheid willen nemen, moeten zij daartoe de ruimte krijgen. De regering zal daarom werk maken van het terugdringen van regelgeving en bureaucratie. Zij wil voorwaarden scheppen om de essentiële gemeenschapsvoorzieningen beter te organiseren. De behoefte aan menselijke maat en de opvattingen van burgers moeten daarbij vooropstaan.

In het onderwijs staan lesgeven en de professionaliteit van de docent centraal. De regering wil de eigen verantwoordelijkheid van instellingen in onderwijs, cultuur en wetenschap vergroten. Vermindering van administratieve lasten en beperking van onderwijsregelgeving worden daadkrachtig ter hand genomen. Volgend jaar zullen u voorstellen bereiken die scholen meer vrijheid geven bij de inrichting van de basisvorming en van het studiehuis en bij de besteding van de middelen voor klassenverkleining. De kwaliteit van het beroepsonderwijs zal worden bevorderd en de uitval van leerlingen zal worden bestreden, onder meer door de leerwegen binnen het beroepsonderwijs beter op elkaar aan te laten sluiten.

Op financieel verantwoorde wijze wil de regering bewerkstelligen dat het recht op verzekerde zorg waargemaakt kan worden. Zij zal daartoe ziektekostenverzekeraars aanspreken op hun verantwoordelijkheid voor hun aandeel in de financiering en sturing van de gezondheidszorg. Tevens zullen zorgverleners meer ruimte krijgen voor ondernemerschap, nieuwe initiatieven en experimenten. De behoeften van de patiënt zullen centraal staan en de wachttijden worden verkort. Volgend jaar zal de regering een voorstel indienen voor een nieuw ziektekostenstelsel, dat uitgaat van solidariteit tussen mensen met

verschillende leeftijden, gezondheidsrisico's en draagkracht.

Met betrekking tot de groeiende groep ouderen wil de regering rekening houden met de individuele wensen en behoeften op het terrein van welzijn, zorg, inkomen en wonen. Daartoe zal zij in 2003 een integrale visie uitbrengen.

Gelukkig groeien de meeste jongeren op zonder dat zich grote problemen voordoen. Ouders hebben daarvoor als opvoeder de eerste verantwoordelijkheid. Wanneer kinderen dreigen te ontsporen, moet vroegtijdig ondersteuning worden geboden. De regering hecht groot belang aan een geïntegreerd jeugdbeleid, dat inzet op preventie. Dit vergt een intensieve persoonsgerichte samenwerking tussen school, buurt en de betrokken instanties. Indien nodig zullen ook corrigerende en repressieve maatregelen worden genomen.

De menselijke maat bepaalt de wijze waarop Nederland wordt ingericht en hoe wij omgaan met het leefmilieu in de ruimste zin des woords. Zowel een sterke stad als een vitaal platteland is noodzakelijk voor een duurzame ontwikkeling van ons land. Boeren en tuinders krijgen daarin een nieuwe functie, waarbij natuur, recreatie en landbouw meer in samenhang worden benaderd. De regering zal daartoe het agrarisch natuurbeheer stimuleren.

In het ruimtelijk beleid hebben medeoverheden een eigen plaats. De regering wil hun meer mogelijkheden geven voor eigen afwegingen. Dit najaar zullen u de hoofdlijnen van de aanpassing van de Vijfde nota ruimtelijke ordening worden voorgelegd. Daarin zal ook de opvang van de eigen bevolkingsgroei op het platteland aan de orde komen. Tevens zal aandacht worden gegeven aan het aantrekkelijk maken van het stedelijk woonmilieu voor verschillende inkomensgroepen en het doorbreken van de eenzijdige samenstelling van de bevolking in achterstandswijken. Medio 2003 zal u een voorstel worden gedaan voor vereenvoudiging van regelgeving op het terrein van wonen, milieu en ruimtelijke ordening.

Goede bereikbaarheid is van belang voor economische groei, welvaart en welzijn, maar aan de groeiende mobiliteitsbehoefte kan niet ongebreideld tegemoetgekomen worden. Er wordt geïnvesteerd in het oplossen van knelpunten en het beter benutten van bestaande

infrastructuur om doorstroming te bevorderen. Er komen nieuwe stations bij Vinex-lokaties. Door prioriteit te geven aan goed en tijdig onderhoud van de railinfrastructuur wil de regering van haar kant bijdragen aan minder vertragingen voor treinreizigers.

Burgers voelen zich onveilig en zijn bezorgd over de toegenomen criminaliteit. Aantasting van de eigen levenssfeer door geweld en misdrijven is zo ingrijpend dat er een grote behoefte is aan een strikte handhaving van de openbare orde en aan een strenge aanpak van criminaliteit.

De regering wil in 2003 de organisatie en bevoegdheden van politie en justitie versterken. Er komt één landelijke recherche. De bevoegdheden van de regering bij het beheer van de politieorganisatie worden versterkt. Met de beheerders van de regionale politiekorpsen en met andere betrokken partners worden concrete afspraken gemaakt over het leveren van betere prestaties. Aan het eind van 2004 zal de regering bezien of de resultaten nopen tot verdergaande wijzigingen in de organisatie.

In aansluiting op de vele inspanningen van politie en justitie in de afgelopen jaren, en op de resultaten die daarbij zijn geboekt, zal voorrang worden gegeven aan de bestrijding van die vormen van ordeverstoring en misdaad waarmee burgers vaak geconfronteerd worden. Het gaat hierbij onder meer om berovingen en bedreigingen op straat, vandalisme, inbraken en overlast door drugs. Dat vraagt een actieve aanwezigheid en zichtbaarheid van politieagenten, 24 uur per dag. De inzetbaarheid van de politie zal daaraan zo goed mogelijk worden aangepast. Dit vergt ook aanpassing van andere instanties zoals de rechterlijke macht en de reclassering. Voor de sociale veiligheid in het openbaar vervoer zal komend jaar actie worden ondernomen om strengere toezicht en een gesloten toegangsregime op metro- en treinstations te bewerkstelligen. Ter vergroting van de opsporingsmogelijkheden van politie en justitie zal de regering volgend jaar een algemene, wettelijke identificatieplicht introduceren en de toepassing van DNA-technieken verruimen. Ernstige gebeurtenissen in de afgelopen twee jaar hebben aangetoond dat aandacht voor

andere vormen van veiligheid zoals brandweer, transportveiligheid en rampenbestrijding noodzakelijk is. Voor het handhaven van vergunningen en voor preventie en bestrijding zijn gemeenten en provincies de eerstverantwoordelijken.

De regering bevordert een verdergaande regionale samenwerking van brandweer en ongevallendiensten. Er zal nog dit najaar een wetsvoorstel worden ingediend om de voorbereiding en het oefenen, alsmede de kwaliteit van beheersplannen, te verbeteren.

In de komende vier jaar zullen extra middelen beschikbaar worden gesteld voor de veiligheid bij opslag en vervoer van gevaarlijke stoffen. Ook de verbetering van de veiligheid van tunnels krijgt bijzondere aandacht.

De recente overstromingen in Europa maken eens te meer duidelijk dat een omslag in het denken over waterbeheer nodig is. Naast dijkverhogingen zullen ook maatregelen nodig zijn voor het vasthouden, bergen en afvoeren van water.

Voor de veiligheid van ons voedsel zal de regering zich inzetten via regelgeving en normstelling. Het is aan ondernemers om in dezen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid waar te maken.

Het sociaal, economisch en financieel beleid is erop gericht de werkgelegenheid te vergroten, de winstgevendheid te verhogen, de inflatie terug te dringen en de overheidsfinanciën te verbeteren, ook na 2006. De begroting voor het jaar 2003 is onderdeel van het meerjarig beleid, dat gericht is op aflossing van de staatsschuld in ongeveer 25 jaar. Dat is de meest betrouwbare weg om de gemeenschapsvoorzieningen voor onze vergrijzende bevolking in stand te houden. Belangrijke elementen zijn voorts de preventie van ziekteverzuim en de aanpak van arbeidsongeschiktheid, een pensioenconvenant met de sociale partners, de combinatie van zorg en arbeid en een beter werkende arbeidsmarkt. Verder wordt ruimte gegeven om te ondernemen, onder meer door de administratieve lasten fors te reduceren.

De beleidsvoornemens staan onder druk omdat de economische vooruitzichten aanzienlijk slechter zijn dan vorig jaar werd verwacht. Voor 2003 wordt een groei van het bruto binnenlands product voorspeld van 1,5%, hetgeen bijna een

halvering betekent ten opzichte van de eerdere verwachting. Dit groeipercentage ligt beduidend lager dan het gemiddelde in de Europese Unie en in de Verenigde Staten. De internationale conjunctuur is ingezakt. Hoge prijzen van aandelen en van huizen hebben tot een vertekening van de welvaart geleid. Ook hebben de overheid en veel burgers de laatste jaren onvoldoende maat weten te houden; daarbij was de stijging van de loonkosten in Nederland aanzienlijk hoger dan in de ons omringende landen. Onze internationale concurrentiepositie is daardoor verzwakt. De werkloosheid loopt op met bijna achtduizend personen per maand. De houdbaarheid van de pensioenen loopt gevaar door een combinatie van te hoge loonontwikkeling, een daling van de financiële beurzen en de stijgende lasten van de vergrijzing. In het licht van deze ernstige economische situatie ziet de regering zich genoodzaakt, maatregelen te nemen om het perspectief op tijdige aflossing van de staatsschuld te behouden. Beheersing van de loonkosten over langere tijd tot onder of op het niveau van de inflatie is noodzakelijk, zowel in de collectieve sector als in de marktsector. In deze moeilijke omstandigheden zullen burgers er in koopkracht op achteruitgaan. De lasten zullen echter zo veel mogelijk evenwichtig worden verdeeld, waarbij de koopkracht van ouderen met alleen AOW bijzondere aandacht krijgt. Om werken financieel aantrekkelijker te maken wordt de arbeidskorting voor werkenden op 1 januari aanstaande verhoogd. Ondanks verdere bezuinigingen zal de regering de prioriteiten voor onderwijs, zorg en veiligheid handhaven. Zij zal ook in haar eigen rol als werkgever matiging van loonkosten betrachten. Voor het verlichten van knelpunten op de arbeidsmarkt, met name in sectoren als zorg en onderwijs, stelt de regering extra middelen ter beschikking. Zij gaat ervan uit dat de noodzaak van een meerjarige matiging van loonkosten breed in de samenleving zal worden gesteund. Op het moment dat in de marktsector eveneens matiging van de loonkosten wordt verwezenlijkt, zal ruimte worden gemaakt voor verlaging van werknemers- en werkgeverslasten.

Leden van de Staten-Generaal, met deze begroting wil de regering tegemoetkomen aan de onzekerheden, problemen en ambities in de maatschappij, in het besef dat niet alle oplossingen op korte termijn bereikbaar zijn. Zij doet deze voorstellen wetende dat alleen resultaten kunnen worden geboekt vanuit een gemeenschappelijke inspanning in de samenleving. De regering wil samen met u haar doelstellingen realiseren en ziet daartoe uit naar vruchtbaar overleg. Moge u vanuit uw persoonlijke overtuiging inspiratie en kracht vinden voor uw verantwoordelijke werk. Ik wens u daarbij Gods zegen toe.

De **voorzitter**: Majesteit, staat u mij toe u te verzekeren dat de leden van de Staten-Generaal deze maanden zeer met u en Prins Claus meelevend. Leve de Koningin! Hoera, hoera!

Hare Majesteit de Koningin en de overige leden van het Koninklijk Huis begeven zich, begeleid door de leden van de Commissie van in- en uitgeleide, naar de Koninginnekamer.

De **voorzitter**: Ik breng in herinnering dat uitsluitend de leden van het Corps Diplomatique nu uit de Ridderzaal vertrekken. Ik verzoek alle overige aanwezigen, hun zitplaatsen weer in te nemen.

Pas wanneer Hare Majesteit de Koningin, Z.K.H. de Prins van Oranje der Nederlanden, H.K.H. Prinses Máxima der Nederlanden en Z.K.H. Prins Friso der Nederlanden de Koninginnekamer zullen verlaten, zal ik u vragen weer te gaan staan.

Dit betekent dus dat u blijft zitten wanneer Z.K.H. Prins Constantijn der Nederlanden, H.K.H. Prins Laurentien der Nederlanden, H.K.H. Prinses Margriet en mr. Pieter van Vollenhoven uit de Koninginnekamer komen om zich naar de uitgang te begeven.

Hare Majesteit de Koningin verlaat thans de Ridderzaal; ik verzoek u te gaan staan.

(Hare Majesteit de Koningin verlaat de Ridderzaal.)

De **voorzitter**: Wij wachten nu zittend de terugkeer af van de leden

van de Commissie van in- en uitgeleide.

Ik deel u nog mede dat straks, na het sluiten van de vergadering, eerst de leden van de Staten-Generaal de Ridderzaal zullen verlaten en wel door de hoofduitgang.

De deuren worden pas geopend nadat het eredetachment van het Korps Mariniers, dat staat opgesteld voor de Ridderzaal, het plein heeft verlaten.

Ik verzoek de overige aanwezigen, de leden van de Staten-Generaal in de gelegenheid te stellen, nadat ik de vergadering heb gesloten, om als eersten de zaal te verlaten.

Ik verzoek u dan ook dringend, te blijven zitten.

Dit verzoek geldt dus ook voor de genodigden van de leden der Staten-Generaal.

De Commissie van in- en uitgeleide keert terug.

De heer **Weisglas**: (voorzitter van de Commissie van in- en uitgeleide): Mijnheer de voorzitter. De Koningin heeft de Ridderzaal verlaten.

De **voorzitter**: Ik dank de leden van de Commissie voor het verrichten van hun taak en ontsla hen van verdere verplichtingen.

De leden van het Residentieorkest dank ik voor hun muzikale bijdrage.

Ik sluit de Verenigde vergadering.

Sluiting 14.00 uur

